

Modell för kvalitetsbedömning av högskoleutbildningar i folkhälsovetenskap

Lars Cernerud

Christina Keller

Grunden för kvalitetsbedömning av högskoleutbildningar är utvärdering av de enskilda kurser som ingår i programmen. Ett sådant utvärderingssystem hanteras lämpligen av studenterna. Nästa steg är en självvärdering i enlighet med ett antal indikatorer. Sammantaget ges därvid en god bild av ämnets hantering vid lärosätet. Det sista steget är den kollegiala granskningen som bygger på självvärderingen. Denna externa bedömning bör vara konfidentiell mellan utvärderingsgruppen och högskolan samtidigt som den är rådgivande för den fortsatta utvecklingen av utbildningen.

Lars Cernerud är leg läkare och docent i folkhälsovetenskap och är rektor vid Hälsohögskolan i Jönköping. Christina Keller, fil kand i psykologi, pedagogik och sociologi, är högskolesekreterare vid samma högskola.

Bakgrund

Kvalitetsutveckling och förändringsarbete är centrala begrepp i universitetens och högskolornas verksamhet och har blivit en allt viktigare bedömningsgrund vid jämförelser mellan olika lärosäten (1). Ett enhetligt system för kvalitetsrevision av högskoleutbildningar kan tjäna flera syften. Jämförelse mot nationellt erkända kvalitetskriterier kan vara till hjälp och stöd i arbetet med kvalitetsutveckling vid den egna högskolan. Resultatet av sådana jämförelser kan vara argument i

den egna marknadsföringen. Ett enhetligt nationellt system kan bidra till att "varudeklarerat" utbudet av högskoleutbildningar och på längre sikt bilda underlag för certifieringar eller ackrediteringar, om så skulle vara önskvärt (2, 3).

Eftersom utbudet av högskoleutbildningar i Folkhälsovetenskap har ökat snabbt under senare år har modeller för kvalitetsbedömning av sådana utbildningar efterlysts. Den här presenterade modellen har utvecklats på basen av Högskoleverkets nationella kvalitetsrevisioner (4). Den tar inte specifikt upp ekonomiska aspekter på folkhälsoutbildningarna, något som emellertid kommit att efterfrågas på senare tid (5).

Den här föreslagna modellen för kvalitetsbedömning av högskoleutbildningar i Folkhälsovetenskap innehåller tre moment, utvärdering av enskilda kurser (kursutvärdering), universitetets/högskolans egen bedömning av utbildningen i Folkhälsovetenskap samt en extern bedömning.

Kursutvärdering

Utvärdering av de enskilda kurser som ingår i ett utbildningsprogram är vanligen den lämp-

Kvalitetsutveckling och förändringsarbete har blivit en allt viktigare bedömningsgrund vid jämförelser mellan olika lärosäten

Det är vanligt att studenterna själva hanterar utvärderingen av enskilda kurser; t ex inom ramen för studentkårens verksamhet

ligaste basen för en mer övergripande kvalitetsrevision (6). Det är vanligt att studenterna själva hanterar kursutvärderingarna, t ex inom ramen för studentkårens verksamhet. Utvärderingarna genomförs lämpligen med datorstöd. Vid utvärderingen av de enskilda kurserna finns det ofta anledning att följa en utvärderingsmodell som är gemensam med andra program/kurser vid högskolan/universitetet. Modellen bör vara utformad så att jämförelse kan göras över tid och mellan kurser samt eventuellt också mot fastställda normer. Frågor om grad av målpuppfyllelse, använda pedagogiska metoder i förhållande till målet, examinationens grad av spegling av målet samt värdering av kursledningens arbetsinsats bör ingå. En diskussion vid det avslutande kurstillfället bör alltid genomföras för att studentens upplevelser av kursens uppläggning och innehåll skall kunna tillvaratas på ett konstruktivt sätt.

Universitetets/högskolans egen bedömning

Nästa steg i kvalitetsbedömningen är en övergripande självvärdering (self-assessment, self-report). Företrädare för utbildningsprogrammet fyller i ett protokoll med ett antal indikatorer. Dessa indikatorer kan systematiseras under sex rubriker.

A. Innehåll och organisation

- Ange ämnets definition.
- Ange mål för kunskaper och färdigheter
- Beskriv specifika profiler och nischer i ämnet.

- Beskriv systematisk och logisk propagation i stegen mellan A-, B-, C- och D-nivåerna samt möjligheterna att gå vidare mellan stegen.

- Beskriv ämnets anknytning till forskning och möjligheterna att gå vidare till forskarutbildning.

- Beskriv växelverkan med andra ämnen och utbildningar samt integration av teori och praktisk tillämpning.

- Beskriv integration av internationella kontakter, transkulturella synsätt och jämställdhet.

- Ange uppdragsutbildningar som genererats.

B. Kompetens

Lärare

- Beskriv ämnesansvarigas vetenskapliga och pedagogiska kompetens och meriter.

- Beskriv examinatorns kompetens.

- Beskriv kompetens och sammansättning av lärargruppen i övrigt, särskilt tvärvetenskaplighet.

- Beskriv lärarfortbildning.

Studenter

- Ange antagningskriterier och förkunskapskrav.

- Beskriv de antagna studenternas ålder, kön, bakgrund, geografiska spridning och nationalitet.

C. Infrastruktur

- Ange hela universitetets/högskolans verksamhetsidé (mission statement) och strategier för att förverkliga denna.

- Beskriv tillgång till bibliotek, antal volymer, tidskrifter, öppethållande.

- Beskriv studentens tillgång till IT.

- Vilka läromedel i övrigt används?

- Beskriv lokaler och övrig utrustning.

- Beskriv övrig service till studenterna.

- Beskriv marknadsföringens utformning, relevans och inriktning.
- Ange hur utbildningen finansieras.
- Ange speciella resursmässiga satsningar på ämnet.
- Ange administrativt stöd.

D. Relationer till omvärlden

- Beskriv samverkan med
 - kommunernas verksamhet
 - hälso- och sjukvårdssystemet
 - privata företag och organisationer samt föreningslivet

E. Process

- Beskriv studenternas inflytande på utformning, genomförande och utvärdering av utbildningen.
- Beskriv hur olika pedagogiska metoder och arbetsformer växelverkar samt deras relevans för målsättningen.
- Beskriv hur IT-stödet är organiserat.
- Beskriv hur eventuella distansstudier är utformade.
- Beskriv examinationens utformning och relation till målsättning och tillämpade pedagogiska metoder.
- Beskriv handledningens organisation och genomförande.
- Beskriv den praktiska tillämpningens organisation och genomförande.
- Beskriv kvalitetsarbetets organisation och genomförande, såsom t ex utformning av kursutvärderingar.
- Hur hanteras bortfall och studieuppehåll?
- Beskriv utnyttjande av studieplatser.

F. Resultat

- Redovisa fördelningen av examensresultat.
- Ange antal examinerade per läsår.
- Sammanfatta studenternas synpunkter på

Den externa bedömningens syfte är att erbjuda möjlighet till diskussion, konstruktiv kritik och hjälpsamma råd från ett team av kollegor med att utveckla det egna ämnet

studier i ämnet. Hur har synpunkterna tagits fram?

- Sammanfatta avnämarnas (omvärldens) synpunkter. Hur har synpunkterna tagits fram?
- Beskriv hur utbildningen svarar mot reella behov, krav och trender.
- Beskriv i vilken grad utbildningen ger förutsättningar för kreativitet och initiativförmåga, entreprenöranda, kritiskt tänkande, ansvar för det egna lärandet, problemlösningsförmåga och samarbetsförmåga.

Extern bedömning

Det följande steget efter egenbedömningen är en extern bedömning (kollegial granskning, peer-review).

Den externa utvärderingens syfte är att erbjuda möjlighet till diskussion, konstruktiv kritik och hjälpsamma råd från ett team av kollegor med att utveckla det egna ämnet. Den externa utvärderingen har således en rådgivande funktion och är en frivillig och konfidentiell process. Den bör inte användas som ett avledande instrument vid interna problem eller stridigheter. Ett etiskt förhållningssätt är viktigt, med en ömsesidighet och ett förtroende (7).

När universitetet/högskolan framställt önskemål om extern utvärdering formas en review-grupp på 3-4 personer, varav en är ordförande. I kvalitetsstandarder som tillämpas inom näringslivet förekommer det att man ställer vissa krav på kvalitetsrevisorer/utvärderare t ex i form av akademisk examen, god

professionell insikt och vissa personliga egenskaper (8). På motsvarande sätt bör man ställa kompetenskrav på de personer som ingår i review-gruppen. Deltagarna i review-gruppen skall tillsammans representera en så bred kunskapsbas som möjligt inom det område som skall utvärderas.

Nästa steg är att review-gruppen får skriftligt material, cirka en månad före det planerade besöket. Detta material består av rapport från de egna bedömningarna. Genomgång av ett urval av studenternas examensarbeten genomförs vanligen också.

Besöket omfattar högst tre arbetsdagar. Samtliga kostnader (resor, kost, logi m m) bekostas av den gästade institutionen.

De frågor som ställs vid intervjuerna baseras i hög grad på fynden i rapporten från universitetets/högskolans egna bedömningar. I reviewen ingår vanligen följande moment:

- Inledande intervju med ämnesansvarig.
- Intervju med lärarstaben.
- Intervju med övrig personal, t ex bibliotekspersonal.
- Intervju med nuvarande och tidigare studenter.
- Intervju med avnämare.
- Intervju med rektor eller annan formellt ansvarig person.
- Avslutande intervju med ämnesansvarig.
- Muntlig preliminär genomgång med personalen.

Därefter avfattas en rapport som tillställs institutionen inom en månad. Rapporten bör omfatta högst 12-15 sidor med en särskild sammanfattning på 2-3 sidor. I rapporten fokuseras styrkor, möjligheter och svagheter i universitetets/högskolans hantering av ämnet. Rapporten utmynnar i förslag till utveckling av ämnet. Det betonas tydligt att rapporten är konfidentiell men att den kan spridas av den

utvärderade enheten efter samråd med review-gruppen. Enstaka uttalanden och citat får där-
emot inte saxas ur rapporten.

Incitament

Den beskrivna modellen för kvalitetsbedömning av högskoleutbildningar i Folkhälsovetenskap är i sig generell och kan tillämpas på andra högskoleutbildningar. Ett incitament att skapa ett nationellt utvärderingssystem just för Folkhälsoutbildningar kan vara den betydande tillväxten av utbildningsmöjligheter inom ämnet och det stora internationella samarbetet inom ämnet.

REFERENSER

1. Högskoleverket. Kvalitet och förändring. Högskoleverkets rapportserie 1997:8R. Stockholm. Högskoleverket, 1997.
2. Nilsson K-A. Evaluation for quality. Notes for guidance for higher education. Pedagogiskt utvecklingsarbete vid Lunds universitet nr 92:185. Lund: Lund University, 1992.
3. Svenska Läkaresällskapet och Spri. Medicinsk kvalitetsutveckling. Riktlinjer och synpunkter. Svensk Medicin nr 47/1995. Stockholm: Svenska Läkaresällskapet och Spri, 1995.
4. Högskoleverket. Fortsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor. Högskoleverkets rapportserie 1998:21R. Stockholm: Högskoleverket, 1998.
5. Socialstyrelsen. Folkhälsoarbete och ekonomisk utvärdering. Metoder och synsätt. SoS-rapport 1999:15. Stockholm: Socialstyrelsen, 1999.
6. Bessman M, Mårtenson D (red). Kursutvärdering för ökad kvalitet. Vägledning och exempelsamling. Skriftserie 1991:1. Stockholm: Universitets- och högskoleämbetet, 1991.
7. Brennan J, El-Khawass E, Shab T. Peer review and the assessment of higher education quality: an international perspective. Quality support Centre. Higher Education Report No 3. London: The Open University, 1994.
8. Eklund S, Fernlund H. Programkonstruktion med kvalitet - projekthantering och ISO 9000. Lund: Studentlitteratur, 1998.